

Gabriel ANDREESCU

Curtea de Apel București despre libertatea de religie

I. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție

La 11 iunie 2008, Înalta Curte de Casație și Justiție (ICCJ) a admis contestația formulată de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului (MECT) și Asociația Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți București împotriva Hotărârii nr. 323 a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) din 21 decembrie 2006 și a anulat pct. 2 al Hotărârii. Amintesc că acest punct recomanda¹ Ministerului Educației și Cercetării elaborarea și implementarea unei norme interne (circulară, instrucțiune), într-un timp rezonabil, prin care să reglementeze prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ public. Consiliul stabilea că „norma internă trebuie să se fundamenteze pe următoarele principii: să asigure exercitarea dreptului la învățătură și accesul la cultură în condiții de egalitate; să respecte dreptul părinților de a asigura educația copiilor potrivit convingerilor lor religioase și filozofice; să respecte caracterul laic al statului și autonomia cultelor; să asigure libertatea de religie, conștiință și convingeri a tuturor copiilor în condiții de egalitate; să afișeze simbolurile religioase doar în cursul orelor de religie sau în spațiile destinate exclusiv învățământului religios”.

Ar fi de subliniat că ICCJ a admis nu doar contestația MECT, ci și intervenția Asociației Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți, deși nu era deloc clar care ar fi fost interesul legitim al asociației în cauza judecată. Scopurile organizației, definite prin statut, sunt derularea de programe de asistență socială adresate copiilor abandonați și tinerelor mame singure în sistem de plasament familial sau mixt; salvarea de la dispariție, recuperarea fizică, psihică și morală și reintegrarea copiilor străzii sau copiilor abandonați în spitale; sprijinul pentru integrarea în viața comunității a tinerilor peste 18 ani nevoiți să părăsească orfelinatele; lupta împotriva avortului în conformitate cu principiile creștin-ortodoxe². Lista de obiective pare să nu aibă

¹ Unul dintre termenii care au stârnit confuzie, se pare, și în instanțele de judecată, nu doar la nivelul opiniei publice, a fost cel de „recomandare” folosit de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării în referirea sa la obligațiile MECT. Mulți au interpretat acest termen ca recunoscând posibilitatea adresantului de a urma *sau nu* cele enunțate de către CNCD în hotărârea sa. Or, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a arătat ferm că prezența simbolurilor religioase în școlile publice reprezintă o discriminare, iar apoi a precizat condițiile în care discriminarea poate fi eliminată. Termenul „recomandare” are, drept urmare, o funcție retorică, căci, fiind vorba despre o discriminare, MECT era obligat să acționeze imediat pentru combaterea ei.

² Asociația susține în intervenția sa voluntară accesorie interesul legal, afirmând că „are ca scop promovarea unor activități (...) pentru copii născuți și nenăscuți, indiferent de rasă sau religie, activități desfășurate în spiritul ortodox și tradițional românesc” (<http://provitabucuresti.ro/asociatia-pro-vita-pentru-nascuti-si-nenascuti/>).

legătură cu subiectul libertății de conștiință și al educației în școală. Acțiunile și pozițiile sunt specifice unei organizații ortodoxist militante. Poate activismul pro-ortodox ar motiva, din perspectiva Înaltei Curți, existența unui interes legitim.

Argumentele Asociației Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți expuse în cererea sa de intervenție confirmă zelul religios. Iată tipul de argumente: „În școlile publice din România nu se încalcă principiul neutralității religioase a statului, deoarece în cazul în care într-un spațiu public sunt afișate simboluri religioase acest lucru este impus nu de către stat, ci de mentalitatea colectivității locale izvorâte dintr-un profund sentiment creștin, uman. A fi creștin înseamnă în primul rând a fi om. A fi om înseamnă a fi creștin. Umanitatea nu se anulează de creștinism (manifestat și prin expunerea icoanelor în diferite locuri), ci este transfigurată de acesta, este ridicată la rang de sfințenie, de îndumnezeire. Îndumnezeirea omului se realizează prin post, rugăciune și prin smerenie. Când te rogi la un sfânt, consecința firească a acestei acțiuni este intrarea în stare de comuniune cu Dumnezeu. Nu se poate susține că prin expunerea acestor «mici porțițe către Dumnezeu» s-ar încălca formația agnostică sau ateistă a altor persoane care nu împărtășesc această comuniune. Această cauză trebuie să fie soluționată pornind de la principiul că o cauză, mai ales ca aceasta de față, trebuie să fie privită și din perspectiva conștiinței creștine, umane, în general”.

Citatul anterior este relevant și pentru tema mai generală, a faptului că instanțele de judecată din România încep să răspundă unor cauze în care se ridică argumente de tipul „A fi om înseamnă a fi creștin”. De felul în care aceste instanțe preiau mesajul enunțului pus între ghilimele poate depinde viitorul justiției în România.

De altfel, Pro-Vita a fost în cauză purtătoarea de cuvânt a „Coaliției pentru Respectarea Sentimentului Religios”. Declarația Coaliției publicată în presă la 12 iunie 2008 sintetiza foarte bine filosofia unei mișcări ce atacă în instanțe actualele principii constituționale ale statului român. Cum era de așteptat, organizațiile și persoanele fizice membre și-au exprimat satisfacția față de decizia ICCJ, considerând că aceasta restabilește starea de normalitate „tulburată în urmă cu doi ani de o grupare agitatoare din așa-zisa «societate civil[ă] anticreștină (...), o minoritate infimă unită de interese profund anti-românești, și interesele majorității zdrobitoare a poporului român”. Autorii Declarației calificau acțiunea în justiție începută în anul 2005, pe susținătorii acesteia și decizia CNCD un „sinistru atac anti-religios și anti-românesc” care le-ar fi amintit de „expulzarea forțată a tuturor simbolurilor religioase din școli în 1948, odată cu instalarea regimului bolșevic”³.

Surprinzător, în contextul acceptării interesului asociației Pro-Vita în cauza icoanelor, ICCJ a respins, în schimb, cererea de intervenție a profesorului Emil Moise, cel care inițiasse acțiunea de contestare a prezenței icoanelor în școlile publice⁴. Or, observa în cererea sa de recurs profesorul Emil Moise, cererea de intervenție în interes personal pleca de la faptul că „Hotărârea nr. 323/2006 a CNCD⁵ a fost adoptată ca urmare a unui memoriu depus de mine la CNCD, în calitate de părinte și de cadru didactic și confirmă situația discriminatorie creată prin afișarea simbolurilor religioase în unitățile publice de învățământ. Judecarea legalității acestui act

³ Ibidem.

⁴ Înalta Curte urma astfel poziția anterioară a Curții de Apel București în aceeași cauză.

⁵ Și a cărei anulare face obiectul Dosarului 1327/2/2007.

administrativ poate conduce la lezarea recunoașterii drepturilor și intereselor legitime pe care le-am invocat în memoriul adresat CNCN⁶.

Drepturile legitime la care făcea referire profesorul Emil Moise erau exercițiul libertății de gândire, conștiință și religie, dreptul de a nu fi discriminat pe bază de conștiință și dreptul la un proces corect. Ca urmare a anulării de către ICCJ a punctului central al Hotărârii nr. 323/2006 a CNCN și a refuzului de a i se acorda intervenția, domnul Moise a anunțat depunerea unei plângeri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în care reclamă încălcarea de către statul român a art. 6, art. 9 și art. 14 ale Convenției europene a drepturilor omului. Prin demersul profesorului, au fost create toate premisele ca tema prezenței simbolurilor religioase în instituțiile școlare publice să facă subiectul unei hotărâri a CEDO. Acest subiect atât de important și delicat în același timp va intra, în câțiva ani, în dezbaterile Curții de la Strasbourg. Situația la care s-a ajuns nu este chiar onorabilă pentru instanțele din țară, dar merită de avut în vedere și faptul că o hotărâre la nivel internațional ar putea fi mai convingătoare pentru opinia publică și, în același timp, va îmbogăți jurisprudența europeană în materie.

II. Decizia Curții de Apel București în *cauza icoanelor*

Un aspect interesant pe care, fără doar și poate, îl va avea în vedere Curtea de la Strasbourg este neconcordanța dintre opiniile diferitelor instanțe, chiar de același nivel. Până în luna iunie 2008, mai multe instanțe s-au exprimat asupra cauzei. Unele fără argumente decisive, altele, confuz. Astfel, în hotărârea pronunțată la 15 iunie 2007 privind cererea de chemare în judecată formulată de reclamantul Ministerul Educației și Cercetării în contradicție cu pârâtul Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, președintele Horațiu Pătrașcu susținea că o prezență nelimitată și necontrolată a simbolurilor religioase în instituțiile publice de învățământ poate încălca principiul laicității statului și libertății conștiinței. Pe această bază, a și respins acțiunea MECT. Dar, adăuga domnia sa, fiind vorba despre o hotărâre „cu caracter de recomandare, desigur că pârâtul poate adopta orice fel de reglementare pe care o consideră corespunzătoare”. Cu alte cuvinte, și o reglementare care afirmă posibilitatea postării nelimitate și necontrolate a acestor simboluri.

În raport cu toate celelalte decizii ale instanțelor în cauza prezenței icoanelor în școli, sentința civilă a Curții de Apel București, Secția a VIII-a de contencios administrativ și fiscal – instanță formată din judecătoarele Monica Niculescu (președintă) și Cristina Petrovici – constituie o excepție. Pronunțarea din data de 20 februarie 2008, care privea acțiunea Asociației Pro-Vita în contradictoriu cu Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, reprezintă o interpretare a problematicii icoanelor din școlile publice de excepție. Nu am văzut, până acum, o analiză echivalentă a instanțelor care să aplice cu atâta claritate doctrina libertății de gândire, conștiință și religie. Este motivul pentru care o voi prezenta în continuare, în speranța că va fi avută ca referință în alte cauze ce privesc încălcarea acestei libertăți

⁶ Curtea de Apel București a judecat cererea de intervenție a domnului Moise în absența acestuia și fără să-l citeze. Nu i-a expediat nici hotărârea și nici vreun alt act prin care i s-a respins cererea de intervenție.

garantată de Constituția României (art. 29), de Pactul internațional privind drepturile civile și politice (art. 18) și de către Convenția europeană a drepturilor omului (art. 9). Aceasta, cu atât mai mult cu cât ambiguitatea de poziție a unor judecători lasă loc liber unor interpretări – în logica asociației Pro-Vita – ce pot fi fatale pentru tratarea libertății de conștiință și religie în România⁷.

III. Argumentele judecătorelor Monica Niculescu și Cristina Petrovici

Curtea a sintetizat, într-o primă parte, pozițiile reclamantei, pentru ca apoi să le analizeze, punct cu punct. Cu privire la invocarea nulității deciziei Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării pe motiv de tardivitate, cele două judecătore observă că nimic nu afectează, sub aspect procedural, validitatea recomandării CNCD, cât timp ea are o existență de sine stătătoare și cât timp pârâtul avea posibilitatea să o adopte și din oficiu. Această observație nu vizează însă numai procedura. Căci ea subliniază recunoașterea statutului CNCD de a fi o instanță de decizie asupra actelor de discriminare, iar subiectul asupra căruia hotărăște – prezența icoanelor în școli – ridică în mod continuu o problemă de discriminare.

În ce privește ideea reclamantei, că CNCD ar fi avut obligația să citeze în contradictoriu toate unitățile de învățământ cu personalitate juridică și structurile reprezentative ale profesorilor, elevilor, părinților, precum și cultele religioase, Curtea susține că singurul destinat al „recomandării” este Ministerul Educației și Cercetării, „căruia îi incumbă obligația de a reglementa, cu aplicabilitate generală, printre altele, prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ public”. Deși pare că la acest punct Curtea face față unei încercări de blocare procedurală a activității CNCD, în fapt, ea atinge unul dintre punctele centrale ale temei: ce instituții răspund în România de prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ? Adversarii hotărârii CNCD au insistat permanent că prezența sau absența simbolurilor religioase reprezintă o competență a comunităților locale. Desigur, nu a existat absolut nicio procedură în acești ani care să dea acestei afirmații o bază reală. Icoanele au fost aduse în școli fără ca părinții, asociațiile elevilor invocate acum etc. să fi fost întrebați ce părere au în această chestiune. Totuși, tema competenței comunităților locale se ridică indiferent de faptul practic al implicării lor până acum. Iată de ce poziția judecătorilor Curții de Apel București merită subliniată.

Examinând fondul cauzei, judecătorele Monica Niculescu și Cristina Petrovici au arătat că, în cauza discutată, ceea ce se spune controlului judiciar sunt limitele afișării simbolurilor religioase în școli. Ca urmare, este necesară, spun domniile lor,

⁷ A se vedea cazul judecătorului Lucian Dumitru Popescu din București care se prezintă drept judecător creștin, iar din această perspectivă făcea o interpretare a „unghiului legii lumești”, conform căreia arestarea preventivă a preotului și călugărițelor responsabili pentru crima de la Tanacu ar fi fost cu totul inadecvată. El înclina spre, cel mult, o condamnare pentru ucidere din culpă, dacă nu cumva achitarea celor în cauză. (A se vedea *Gabriel Andreescu*, Cazul Tanacu: necesitatea amendării legii penale cu privire la tortură, tratamente inumane sau degradante, *Noua Revistă Română de Drepturile Omului* nr. 1/2008, p. 30-47). O astfel de atitudine ar trebui să facă obiectul unei autosesizări a Consiliului Superior al Magistraturii.

clarificarea raporturilor dintre stat și religie, respectiv, obligațiile statului cu privire la reglementarea libertății religioase și de conștiință ale ființei umane.

În acest sens, instanța invocă textul constituțional (art. 29), care introduce o obligație pozitivă a statului de garantare a libertății de conștiință, a manifestărilor neîngrădite ale convingerilor religioase și filozofice. Pe de altă parte, remarcă cele două judecătore, obligația negativă de a nu interveni în manifestarea liberă a convingerilor. Totodată, textul constituțional consacră dreptul părinților de a asigura, conform propriilor convingeri, educația copiilor minori, precizat prin art. 9 al Legii nr. 84/1995 a învățământului, care acordă acestora dreptul de opțiune privind frecventarea de către copii a orelor de religie.

Din această perspectivă, „expunerea nelimitată și nereglementată a icoanelor în școli grevează însăși această opțiune a părinților”, căci situația „sugerează care este opțiunea ce merită urmată, care este asumată, agreată în acest mod, indirect, de către stat”. Nu este rolul instanței, notează judecătorele Monica Niculescu și Cristina Petrovici, să stabilească, nici măcar indirect, care este opțiunea ce merită urmată, așa cum nu este nici în căderea statului să o facă, aceasta fiind chiar recomandarea CNCD.

În momentul când susține că printr-o atare reglementare statul ar interveni în manifestarea libertății religioase a copiilor, Asociația Pro-Vita greșește, căci statul devine jucător activ „doar în ipoteza implicării lui, fie și în acest mod paradoxal, al nereglementării unor limite”. Iar „pretențiile” (instanța folosește acest termen energetic) de a se lăsa la aprecierea comunităților educaționale pot fi reținute doar în condițiile asigurării unei unanimități. Judecătorele Monica Niculescu și Cristina Petrovici punctează aici un alt principiu esențial, negat chiar de o parte importantă a opiniei publice: regula majorității nu se aplică într-un astfel de caz⁸. Căci, „tocmai în protejarea drepturilor unor eventuale minorități constă rațiunea asigurării nediscriminării”, continuă instanța, parcă predând o lecție din doctrină.

Judecătorele Monica Niculescu și Cristina Petrovici mai fac un pas în analiza lor, neremarcând până la această decizie, susținând că regimul icoanelor este același cu regimul orelor de educație religioasă⁹. Ele se află sub puterea aceluiași libertăți și restricții.

În legătură cu faptul că reclamanta reține inexistența principiului caracterului laic al statului în vreun act normativ românesc, în condițiile existenței unei majorități de confesiune creștină, instanța observă că aceasta face o confuzie între stat și populație. Deși în Constituție România nu este definită *expressis verbis* drept stat laic, întreaga construcție constituțională arată separarea statului de biserică. Pro-Vita, de altfel, nu precizează care ar fi temeiurile conform cărora ne-am permite „sa calificăm statul român drept unul religios”. O altă eroare a reclamantei, observă instanța, constă în afirmația că recomandarea CNCD ar încălca libertatea religioasă a persoanelor credincioase care doresc afișarea icoanelor în școli. Dar aceasta ar însemna punerea semnului egal între libertatea religioasă și libertatea de manifestare a lor. „Or, libertatea de manifestare a convingerilor în public nu poate fi absolută”, continuă judecătorele lecția lor despre drepturi și libertăți.

⁸ Toate articolele din reviste precum *Idei în Dialog* și 22 au încercat să susțină această perspectivă.

⁹ Aceasta este ideea, nu și limbajul judecătoarelor.

În final, Curtea se raportează la art. 9 alin. (2) al Convenției europene a drepturilor omului, arătând că aceasta prevede restrângeri pentru protejarea drepturilor și libertăților altora. „Or, tocmai protejarea libertății de conștiință a altor persoane a fundamentat decizia CNCD de recomandare a interzicerii afișării icoanelor în spațiul public al școlii, spațiu care nu doar că este accesibil tuturor, dar, mai mult decât atât, (...) elevii care nu împărtășesc această credință nu sunt în postura de a putea alege să se sustragă prezenței și mesajului acestui simbol religios”.

Pentru motivele arătate, Curtea a apreciat decizia CNCD ca întrutotul legală și temeinică și a respins ca nefondată acțiunea formulată de Asociația Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți.

IV. Două observații

Dincolo de felul în care au soluționat cauza, remarcabil în textul judecătoarele Monica Niculescu și Cristina Petrovici este felul în care construiesc o lecție clară, convingătoare, asupra libertății de gândire, conștiință și religie. Hotărârea din 15 iunie 2007 va putea folosită de alte instanțe, cu folos, atunci când vor avea în față o cauză ce pune în discuție libertatea protejată de art. 29 al Constituției României, art. 9 al Convenției europene a drepturilor omului și art. 18 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice. Există doar două amendamente pe care le-aș aduce limbajului și raționamentului celor două judecătore.

Mai întâi, cu privire la terminologie. Curtea de Apel București folosește și prin aceasta susține teza introdusă de CNCD, a caracterului laic al statului român. Or, principiul laicității este bine circumscris: conform acestuia, credințele sunt esențialmente o temă privată, iar statul le respectă în mod egal, ceea ce înseamnă că nu le recunoaște – în sensul de a le distinge – și nu le subvenționează. State laice sunt Franța, Statele Unite, Turcia, Japonia, Portugalia (cel puțin la nivel declarativ), Uruguay, Mexic, Cuba.

Statul român nu este laic, căci Constituția și apoi legislația – care a ajuns să și exagereze în acest sens – permite finanțarea cultelor și cooperarea cu ele într-un mod care privilegiază cultele în raport cu alți actori religioși sau nereligioși. În schimb, România este stat secular, căci, cum se spune și în hotărâre, din Constituție „reiese separația dintre stat și biserică”. În context, punerea egalității între cele două noțiuni nu are nici un efect, dar, altfel, distincția merită reținută.

A doua observație privește ideea că afișarea icoanelor în instituțiile școlare de stat ar rămâne o soluție „în condițiile asigurării unei unanimități a celor implicați”. Această susținere este contrazisă de doctrina art. 18 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice care, în termenii lui Manfred Nowak și ai Tanjei Vospernik, stabilește: „Dacă guvernele încearcă să îndoctrineze copiii conform unei anumite religii sau ideologii, dreptul internațional și jurisprudența sa introduc limite stricte. Educația religioasă obligatorie în școlile publice este interzisă, iar «educația etică» este permisă numai dacă e prezentată într-o manieră neutră”¹⁰.

¹⁰ *Manfred Nowak, Tanja Vospernik*, Permissible Restrictions on Freedom of religion or Belief, în *Tore Lindhol, W. Cole Durham, Bahia G. Tahzib-Lie* (eds.), *Facilitating Freedom of Religion or Belief: A Deskbook*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2004, p. 171.

Or, prezența icoanelor pe pereți, de vreme ce este continuă, imagine căreia elevii nu i se pot sustrage, echivalează cu o educație religioasă obligatorie. O „manieră neutră” de prezentare a simbolurilor ar însemna punerea, pe pereții claselor, a unei panoplii incluzând referințele agnostice și ateiste – portretul lui Charles Darwin, spre exemplu. Doar aceasta ar fi conformă cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care a susținut, impunând-o la nivel de detaliu, cerința pluralismului în educație: „Într-o societate democratică, pluralismul în educație este singurul care permite elevilor să-și dezvolte un spirit critic legat de problemele religioase, în cadrul libertății de gândire, conștiință și religie. Curtea a precizat în repetate rânduri că această libertate, în dimensiunea ei religioasă, este unul dintre elementele esențiale care contribuie la formarea unei identități a credincioșilor și a concepției lor despre viață și, totodată, este o valoare importantă pentru atești, agnostici, sceptici și pentru cei indiferenți”¹¹.

O altă piedică în calea soluției unanimității locale este ridicată de însăși procedura de obținere a unanimității, care implică o asumare publică a identității religioase. În cauza *Eylem Zengin c. Turcia*, invocată, Curtea de la Strabourg a considerat că „indiferent de categoria elevilor vizați, faptul că părinții sunt obligați să declare că aparțin religiei creștine sau evreiești pentru a-și putea exclude copiii de la lecțiile de educație religioasă ridică unele probleme din perspectiva art. 9 al Convenției. În această privință, Curtea a precizat că, potrivit Constituției Turciei, nimeni nu este obligat să-și dezvăluie convingerile și credințele religioase. În plus, Curtea a accentuat și cu această ocazie că orice convingeri religioase reprezintă o chestiune de conștiință individuală”¹².

Ar fi de notat că în România Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor¹³ prevede, la art. 5 alin. (5): „Este interzisă prelucrarea datelor cu caracter personal legate de convingerile religioase sau de apartenența la culte, cu excepția desfășurării lucrărilor de recensământ național aprobat prin lege sau în situația în care persoana vizată și-a dat, în mod expres, consimțământul pentru aceasta. Iar la alin. (6): „Este interzisă obligarea persoanelor să își menționeze religia, în orice relație cu autoritățile publice sau cu persoanele juridice de drept privat”.

Portița lăsată exprimării consimțământului nu are, în context, valoare practică. Este o situație precum cea în care s-a aflat guvernul turc când, în cauza *Eylem Zengin c. Turcia*, a pretins că fiii și fiicele părinților care cer aceasta sunt exceptați de la orele de religie obligatorie. Iată comentariul Curții: „Potrivit Guvernului, varianta exceptării poate fi extinsă și la alte convingeri religioase, dacă se formulează o cerere în acest sens. Totuși, oricare ar fi sfera acestor excepții, faptul că părinții sunt obligați să aducă la cunoștința autorităților școlare convingerile lor religioase și filozofice demonstrează că procedura exceptării nu reprezintă o măsură adecvată care să le respecte libertatea de conștiință”¹⁴.

¹¹ *Diana Olar, Cauzele Marele Orient al Italiei c. Italia* (nr. 2) și *Hasan și Eylem Zengin c. Turcia*, Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 4/2007, p. 123.

¹² *Ibidem*, p. 124.

¹³ M. Of. nr. 11 din 8 ianuarie 2007.

¹⁴ *Diana Olar, op. cit.*, p. 124.

Dincolo de aceste detalii de doctrină care demonstrează inaplicabilitatea principiului unanimității în cazul postării icoanelor pe pereții școlilor publice – și pe care profesorul Emil Moise le va putea invoca cu succes la Strasbourg – rămâne faptul de bază, că Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, și nu comunitățile locale, decide asupra administrării spațiului școlar. Conform ipotezei contrare, dacă părinții sau asociațiile elevilor ar decide ca într-o școală să fie prezent, în clase, portretul lui Corneliu Zelea Codreanu ori al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, acest lucru s-ar putea desfășura absolut legitim. Devine o chestiune de bun simț că acest lucru nu e posibil. Educația școlară nu este dirijată nici de Cărticica șefului de cuib, nici de Programul PCR, nici de Biblie, ci de Constituție. Or, Constituția este foarte limpede asupra valorilor pe care le promovează autoritățile publice, inclusiv MECT: cele conforme cu art. 1 alin. (3) care stabilesc că „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate”.

În sensul art. 1 alin. (3), practica punerii de icoane în instituțiile de învățământ public, în afara orelor de religie, este neconstituțională.